

GRIGORE GAFENCU – MINISTRU DE EXTERNE AL ROMÂNIEI*

ANDREI LUCACI

“Dotat cu un farmec extraordinar și o strălucire care îi atrage toate simpatiile”¹, așa cum îl prezenta în epocă expertul economic francez Henri Proust, numirea lui Grigore Gafencu la conducerea externelor românești începând cu 21 decembrie 1938 în guvernul Armand Călinescu, a fost extrem de bine primită atât în țară cât și în străinătate.

Considerat a fi “omul cel mai sincer atașat politicii externe promovate de România după 1916”² se spera ca prin recunoscuta și apreciată sa abilitate diplomatică, împreună cu simpatia personală față de sistemul tradițional de alianțe cu Anglia și Franța, unde avea numeroase cunoștințe, să producă o diminuare consistentă a influențelor germane în România.

Aflat printre personalitățile politice românești care vedeau în Carol al II-lea și în dictatura sa personală unica soluție de contracarare a legionarilor, Gafencu și-a dorit din toată inima ca noile direcții de politică externă stabilite de rege să ducă la revigorarea legăturilor cu foștii aliați și prin aceasta la stoparea penetrației germane.

Înainte de a purcede la analiza prestației sale ca ministru de externe se cuvine făcută o precizare. La Gafencu cultul față de rege și regalitate ca instituție de bază a democrației era atât de mare, încât între solicitarea lui Armand Călinescu de a ocupa fotoliul de la externe și solicitarea personală a regelui era o mare diferență. Ilustrată de întreg comportamentul său, această conduită al cărei respect față de rege se confundă aproape cu devoțiunea religioasă, poate fi explicată prin faptul că, atașat profund culturii și sistemelor democratice apusene clasice, vedea în rege un garant al stabilității și progresului statului.

Respectul față de instituția monarhică îl va urmări pe Grigore Gafencu și îi va caracteriza întreaga viață, astfel încât, indiferent dacă ar fi vorba de regele Carol al II-lea, sau de Mihai, el va fi întotdeauna gata să-i reprezinte cu toată convingerea și cu toată puterea de care era în stare.

Relevante în susținerea acestui punct de vedere sunt atât precizările sale potrivit cărora “Regele Carol făcuse apel la serviciile mele”³ în 23 decembrie 1939, dar și activitățile de după părăsirea țării și până la trecerea în neființă în 1957, prin care a susținut întotdeauna pe regele Mihai aflat în exil.

---

* Vezi Andrei Lucaci, *Grigore Gafencu sau răspunsul la întrebarea “ce este un diplomat?”*, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 267-270.

¹ Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, București, Editura Militară, 1992, p. 8.

² *Ibidem*.

³ Grigore Gafencu, *Preliminarii la războiul din răsărit*, București, Editura Glohus, 1996, p. 229.

De altfel, după părerea lui Aurel Sergiu Marinescu, autor al primei istorii a exilului românesc, „marea majoritate a exilanților români îl consideră pe regele Mihai ca un «simbol al unității românești»”⁴.

Paradoxal puterea lui de a înțelege cursul evenimentelor și cu excelența informare asupra tuturor legăturilor politice, această convingere nu-i va fi niciodată zdruștinată, chiar dacă printr-o implicare destul de directă a regelui, mor în condiții dramatice oameni de o mare valoare așa cum au fost I.G. Duca, Armand Călinescu, Virgil Madgearu și Nicolae Iorga.

Având ca motivație dorința de a prezenta pe Grigore Gafencu într-o formulare cât mai realistă și cât mai apropiată de evenimentele timpului său, am considerat aceste precizări ca fiind necesare, mai ales că astăzi, după aproape 55 de ani de actul din 30 decembrie 1947, monarhia la români este privită ca o instituție mai mult decât depășită.

Rămânând deci ancorati în evenimentele timpului și în percepția de atunci asupra desfășurării acestora, sfârșitul anului 1938 presupune, în urma decapitării mișcării legionare și a tensiunilor dintre România și U.R.S.S., găsirea unei soluții ce “trebuia căutată simultan în ambele direcții”⁵

Grigore Gafencu aprecia că situația, datorită faptului că “fiecare pas pe care-l făcea România spre unul dintre putericiile săi venici trezea în celălalt suspiciuni și o nervozitate tot mai mari”⁶, putea să fie depășită prin valorificarea soluției care se ivește odată cu vizita în Balcani a comisarului adjunct al afacerilor externe al Uniunii Sovietice, Potemkin.

Având convingerea că prin acest turneu U.R.S.S. evalua posibilitățile unei rezistențe comune în Balcani, Potemkin va primi din partea lui Gafencu asigurări clare că România încă mai credea în posibilitatea rezistenței împotriva agresivității germane.

Din nefericire însă, chiar în timpul desfășurării acestei întâlniri, la Moscova avea loc înlocuirea lui Maxim Litvinov cu V.N. Molotov, fapt ce va atrage după sine o nouă și total schimbată politică externă sovietică ce “va paraliza orice inițiativă și orice posibilitate de acțiune în țările cuprinse între puterile Axei și U.R.S.S.”⁷

Anularea acestei ultime soluții, pe care Gafencu a crezut-o viabilă și i-a acordat cu toată susținerea sa, va declanșa o nouă ofensivă germană materializată prin încheierea tratatului economic și aservirea economiei românești la politica războiului promovată de Reich.

Grigore Gafencu credea necesară consolidarea înțelegerii Balcanice cu ajutorul Uniunii Sovietice, nu numai datorită facturii sale intelectuale ce refuza orice alianță cu o țară fascistă, cât mai ales faptului că încă de la 30 ianuarie 1939 luase la cunoștință de studiul privind interesele germane în zonă lucrat de Serviciul Secret de Informații al Marelui Stat major. Intitulat *Expansiunea germană în sud-estul Europei și la grile*

⁴ Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, București, Editura Vremea, 1999, p. 255.

⁵ Grigore Gafencu, *Preliminarii...*, p. 238.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 246.

Dunării⁸, acest studiu releva că, prin obiectivele și formele concrete de realizare, anula României orice posibilitate de rezistență în fața intereselor economice ale lui Hitler.

Subliniind înalta clasă a specialiștilor militari din Serviciul Secret al armatei române, cele 12 puncte ale studiului finalizat cu două concluzii merită să fie prezentate integral, după cum urmează:

“1. Considerată la Berlin, cea mai ușoară și favorabilă pe această direcție s-ar putea opune numai Ungaria și România, dar Budapesta poate fi ușor atrasă de partea Reich-ului, pe chestiunea revendicărilor teritoriale.

2. După informațiile germane, România este incomplet înarmată și va capitula ușor. Apoi bogatele sale resurse: produse agricole, petrol, vite va constitui cea mai bună, sigură și imediată bază de aprovizionare.

3. Pentru a acționa spre est, în Ucraina, Germania va deschide prin România, o poartă mult mai largă decât gâtul strâmt al Ucrainei subcarpatice.

4. Anexarea Austriei și regiunii sudete de la 1 octombrie 1938, în urma acordului de la München din 30 septembrie 1938, au verificat și perfecționat unele metode.

5. Mizează pe organizații de dreapta ca Partidul Național Creștin, Mișcarea legionară etc., favorabile unor apropiieri sau chiar alianțe cu Germania.

6. Se mizează pe sprijinul minorităților germane din România. La München funcționează un Institut de Studii Sud-Est Europene, care se ocupă cu documentarea problemei.

7. Cu privire la Cehoslovacia, Germania lucrează la înfeudarea acesteia la Reich.

8. În ce privește România și Polonia, Germania lucrează asiduă la izolarea lor de marile puteri din Apus.

9. Pe plan militar contribuie la înarmarea statelor în care întrevede o colaborare militară în activitățile sale viitoare (Bulgaria, Ungaria).

10. Prin activitate culturală bine dirijată, face ca spiritul și cultura germană să ajute la expansiunea economică și politică.

11. Etapa următoare: crearea statului ucrainean sub protectorat german. Dar acest lucru se poate face numai prin forță, prin război. Niciodată Polonia nu va accepta, fără război, sugrumarea sa printr-o amputare a teritoriului său, cum ar fi Galiția. Dar nici Rusia sovietică n-ar accepta crearea unui stat ucrainean ieșit de sub jurisdicția sa.

12. Angajarea Germaniei în răsărit cu toate forțele, ar izola Italia în revendicările sale în Mediterana și Africa.

Raportul este deosebit de clar și concludent și are două concluzii:

- a) neapărata nevoie pentru trezirea imediată a națiunii.
- b) dezvoltarea spiritului patriotic”⁹

Discutat la 30 ianuarie 1939 (la o lună și câteva zile de la numirea lui Gafencu la externe), într-un cadru restrâns (a participat regele, generalul de divizie Nicolae

⁸ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale de la pacea Westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*, București, Editura Oscar Print, 1998, p. 287.

⁹ *Ibidem*, p. 288-289.

Ciupercă ca ministru al apărării și Grigore Gafencu) studiul crează a stare de agitație foarte mare, care va influența deciziile următoare.

Înțelegând foarte clar intențiile germane în zonă, Gafencu operează atât în activitatea sa ca ministru de externe, cât și în discuțiile referitoare la politica României o serie de schimbări, materializate atât în veritabilul tur de forță presupus de vizitarea principalelor capitale ale Europei, cât mai ales în schimbarea programului și obiectivelor externe românești. Spre exemplu, dacă în Expozeul de politică de pace a României difuzat la Radio-București în 29 decembrie 1938 Grigore Gafencu spunea că România urmărește "între state o înțelegere, care să chezuască fiecăruia, împlinirea muncii lui naționale și o temeinică siguranță"¹⁰, la 27 martie 1939 în cuvântarea ținută în fața Consiliului Frontului Renașterii Naționale, atât termenii, cât și tonul sunt profund schimbați: "România a dovedit, în zilele prin care am trecut, că înțelege să lucreze pentru pace prin fapte, străduindu-se să strângă pe temelii reale raporturile naturale între popoare. Ea a arătat de asemenea că e hotărâtă să apere cu armele în mână hotarele și neatrămarea ei. La orice atingere a acestor bunuri se va bate"¹¹

Pe plan extern evenimentele se precipită pentru că trecând de la teorie la practică în buna și solida "tradiție nemțească" germanii lichidează, așa cum și-au propus, Cehoslovacia în 15 martie 1939 încorporând Boemia și Moravia Reich-ului. Câteva zile mai târziu, în 23 martie, impun României tratatul economic, despre care Grigore Gafencu avea să spună că a fost "o faptă bună de gospodărie și un parafrăznet politic"¹², datorită faptului că "furtuna dezlanțuită în martie în Cehoslovacia nu ne-a atins"¹³

Dezmembrarea Cehoslovaciei, în fața căreia manle puteri nu au schițat nici un gest de apărare, încheie practic izolarea Poloniei, ducând totodată la apariția statului slovac. Merită a fi subliniat faptul că deși statul slovac se afla sub tutela Germaniei, el este recunoscut de România alături de alte 20 de state, mai ales pentru rezistența sa împotriva politicii agresive a Ungariei horthyste¹⁴.

Motivând comenzile militare de armament pe care România le avea în Cehoslovacia, Grigore Gafencu va efectua o vizită în Germania unde se va întâlni cu Ribbentrop și Göring, dar mai ales va fi primit de Hitler. Manevrând cu delicatețe, Grigore Gafencu va obține garantarea comenzilor militare, iar din partea lui Hitler o asigurare că nu se intenționa nici să se refacă "grandoarea Ungariei"¹⁵ și nici să se atingă de România "câtă vreme mi se va permite (lui Hitler – n.a.) să contez pe prietenia ei"¹⁶

Excelent cunoscător al psihicului uman, după audiența la Adolf Hitler, Grigore Gafencu a făcut un remarcabil portret al Führerului care merită a fi prezentat: "Mai scund decât aș fi crezut și mai pipernicit; la prima vedere, aspectul său era teribil de

¹⁰ Grigore Gafencu, *Politica externă a României 1939*, Biblioteca Muzeului Național de Istorie al României, București, vol. II/58, inv. 283, p. 8.

¹¹ *Ibidem*, p. 30.

¹² Idem, *Însemnări politice 1929-1939*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 339.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Vezi Andrei Lucaci, *România și sfârșitul securității colective în viziunea lui Grigore Gafencu*, în *Carpica*, XXX, 2001, p. 153-160.

¹⁵ Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, p. 77.

¹⁶ *Ibidem*, p. 78.

șters. Îmi fuseseră laudate strălucirea privirii sale, farmecul irezistibil al vocii. N-am simțit nimic din toate acestea. Nimic la el nu părea ieșit din comun. Culoarea ochilor, timbrul vocii erau la fel de șterse și nu stăneau nici tulburare nici confuzie. Șterse erau și culorile uniforme (cafeniu și negru) pe care o îndrăgea. Manierele sale, dimpotrivă, erau de o agreabilă simplitate, erau lipsite de orice emfază și știa să fie extrem de politicos. Raporturile pe care le stabilea de la om la om erau directe, naturale și inspirau acea stranie încredere căreia aveau să-i cadă victime numeroși șefi politici...

În timpul conversației care s-a transformat într-un lung și vibrant monolog, mi s-a părut a fi descifrat secretul prestigioasei sale fascinații asupra maselor. Când, ca urmare a unei formule sau a unei idei se încălzea suficient pentru a se dezlanțui, sunetul vocii sale și mai ales sensul cuvintelor sale, alegerea argumentelor, înlănțuirea gândurilor sale păreau că se află într-o stranie armonie cu o forță invizibilă ce îl încuraja. Atunci devenea un demagog în sensul antic al cuvântului, adică un om care împrumuta vocea sa mulțimii și prin intermediul căruia mulțimea vorbește... Ideile sale erau valoroase mai degrabă prin greutate decât prin calitate; dacă mulțimea ar fi avut o singură voce pentru a se exprima, ea ar fi ales argumentele lui, ar fi utilizat formulele lui și ar fi vorbit ca el. El era omul-mulțime sortit să unească o mie de surse de idei mediocre și adesea vulgare într-un torent irezistibil. Interlocutori săi cei mai rezervați nu scăpau fără să fie influențați de forța sa. El avea darul de a le inspira celor ce-i rezistau un sentiment de izolare...¹⁷

În fața nivelului de cultură al lui Gafencu, la care se mai adăugau fără doar și poate numeroasele prestații oratorice de pe scena politică românească la care ministrul nostru de externe fusese martor și participant, Hitler nu a avut succesul pe care a contat, astfel încât portretul este unul foarte reușit. Mai mult chiar, în ciuda dorințelor lui Hitler de a-i transfera ministrului român garanțiile sale ca pe un veritabil crez, odată cu încheierea audienței, Gafencu va realiza și va nota că “asigurările Führerului au un caracter aleatoriu”¹⁸ Este de asemenea posibil ca la vremea respectivă sau măcar până la tratatul sovieto-german din 23 august 1939, Hitler să nu știut prea “limpede care va fi poziția României în caz de război”¹⁹.

De la Berlin, în dorința obținerii unor garanții suplimentare Grigore Gafencu va pleca la Londra, de unde, decepționat de insuficiența asigurării cu armament englez a armatei române, își va continua turneul în Franța și apoi în Italia.

Pus în fața lipsei de hotărâre a britanicilor, singura consolare a lui Gafencu o va constitui întâlnirea și discuțiile purtate cu Churchill. Potrivit ministrului Grigore Gafencu, W Churchill deși “părea să fie pe locul doi”²⁰ în politica Angliei, “Hitler care îi urmărea activitatea îndeaproape, îl considera deja principalul său adversar: era omul care înțelesese”²¹ și știa exact direcția pe care se îndrepta Germania. Stăruind asupra ilustrului personaj britanic și îndeosebi asupra bunei cunoașteri pe care acesta o avea

¹⁷ Ibidem, p. 74-75.

¹⁸ Ibidem, p. 78.

¹⁹ Nicolae Ciachir, *Marile puteri și România (1856-194)*, București, Editura Albatros, 1996, p. 234.

²⁰ Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, p. 104.

²¹ Ibidem.

asupra lui Hitler, Gafencu, pus în temă asupra dorințelor de înțelegere ale germanilor cu englezii, va nota răspunsul lui W. Churchill: “știu că sunt gata să se înțeleagă cu noi! Dar cu ce preț! Și împotriva cui? De câte ori vrea să facă pace într-o parte, este pentru a putea mai bine să facă război în alta!”²².

La Paris, despre care Gafencu spunea că “nu există oraș pe lume în care povara onorurilor oficiale să fie mai grea de dus”²³, discuțiile purtate cu președintele Consiliului de Miniștri, Eduard Daladier, vor scoate în evidență faptul că, asemenea englezilor, și francezii considerau pe Hitler dușmanul comun, numai că formulele de pace erau diferite.

Astfel, în timp ce englezii vedeau menținerea echilibrului și păcii europene fie împreună “cu Germania”²⁴, fie cu condiția “de a opune agresorului o coaliție cât mai puternică”²⁵ care să-l determine pe Adolf Hitler la respectarea păcii, francezii gândeau ca soluție “amenințarea unui dublu front”²⁶ îndreptat “împotriva Germaniei”²⁷ la care “realității maselor germane”²⁸ să i se opună “realitatea maselor sovietice”²⁹ Gafencu se oferă, în numele regelui Carol al II-lea, să medieze la o destindere a relațiilor franco-italiene astfel încât, sperând la scoaterea Italiei din Axă, să se întărească frontul comun împotriva Germaniei.

Primind din partea lui Georges Bonnet mesajul guvernului francez adresat Italiei, Gafencu ia drumul Romei. În jurnalul său nota că “Franța slăbea pe măsură ce Europa era goliță de substanță”³⁰, fapt pentru care în mod confuz și în ciuda faptului că echilibrul european tindea să se răstoarne, noi consideram încă “că orice pericol ce amenința Franța ne amenință și pe noi”³¹.

Părăsind Franța, Gafencu nu a obținut pentru România nici un fel de garanții. Singurele lucruri oferite de Paris erau propriile temeri în fața Germaniei și, ca o recunoaștere a personalității lui Gafencu, Marea Cruce a “Legiunii de onoare” oferită ministrului nostru de Georges Bonnet.

În drum spre Roma, meditănd la misiunea sa, Gafencu avea să realizeze că, integrată în sistemul garanțiilor de securitate anglo-franceze, România, în ciuda originii sale latine, nu va obține nimic din partea Italiei mai ales că “practicând politica Axei”³² și protejând “în mod ostentativ Ungaria”³³ Mussolini provocase practic eșecul Antantei Balcanice.

²² Ibidem, p. 106.

²³ Ibidem, p. 139.

²⁴ Ibidem, p. 147.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, p. 161.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem, p. 162.

³³ Ibidem.

Primit în ordine de Ciano, Mussolini și Victor-Emmanuel, Gafencu, punând în balanță argumentele Germaniei pe de o parte și ale Italiei pe de altă parte, va realiza că “dintre cei doi parteneri ai Axei, unul voia să răstoarne echilibrul lumii în favoarea lui, celălalt spera să salveze chiar acest echilibru în avantajul lui”³⁴

Totodată, în buna și respectata sa obișnuință, pătrunzând în sistemul de gândire al fiecărui interlocutor, va realiza o excelentă portetizare de ambiții personale, la finele căreia va așeza ideea potrivit căreia “Aceste interese și voințe contrare nu puteau să dureze la nesfârșit; cel mai slab trebuia să cedeze în fața argumentelor celui mai puternic”³⁵

Precizând că între Mussolini și ginerele său era mai mult decât o legătură de familie între fasciști, Grigore Gafencu ajunge la concluzia că Ciano “care nu prea credea în ceva, era prea puțin încrezător în politica Axei”³⁶, misiunea lui constând mai ales în a-i semnala Ducei anumite pericole și de a întreține îndoiala și neliniștea acestuia.

Ciano va îndrăzni să vorbească tare doar o singură dată, ne spune Gafencu, iar acest fapt se va întâmpla “atunci când va trăda. Dar trădarea nu va fi decât aparentă fiindcă nu a crezut niciodată în politica pe care o făcea”³⁷

În politică Mussolini era prezentat ca un om ce “avea mereu de luptat împotriva îndoielii”³⁸ interesat “să se afle totdeauna de partea celui mai puternic, cu condiția să nu rămână niciodată singur în fața acestuia”³⁹

Criticând sistemul de garanții franco-englez și afișând o preocupare fără margini la adresa mesajului francez adus de Grigore Gafencu, Mussolini s-a lansat într-o vehementă susținere a intereselor Ungariei, Iugoslaviei și Bulgariei în zonă. Încheierea potrivit căreia “Danzingul este german și trebuie restituit Germaniei”⁴⁰ l-a convins pe Grigore Gafencu că aceste argumente “ce păreau o sfidare la adresa rațiunii”⁴¹ anunțau “semnele prevestitoare ale catastrofei”⁴².

La fel de fugitiv ca și Gafencu în însemnările sale, trecem peste vizita făcută regelui Victor-Emmanuel în ziua de 1 mai 1939. Despre acesta ministrul nostru va spune că aveai “impresia că așteaptă ca printr-o dreaptă restaurare a lucrurilor, principiul continuității pe care îl încarna să învingă «revoluția» și să-i fie redată regalitatea”⁴³

În fața unei asemenea divergențe de păreri bazate, de la caz la caz, pe cele mai inedite calcule, Grigore Gafencu, el însuși autor și executant al unor inițiative de stabilire, încă își mai face iluzii. Din nefericire însă odată cu vizita efectuată la Vatican, aceste iluzii dispar lăsând locul unei dureroase certitudini.

³⁴ Ibidem, p. 174.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, p. 164.

³⁷ Ibidem, p. 165.

³⁸ Ibidem, p. 164.

³⁹ Ibidem, p. 174.

⁴⁰ Ibidem, p. 169.

⁴¹ Ibidem, p. 180.

⁴² Ibidem, p. 176.

⁴³ Ibidem, p. 175.

În fața volumului de informații despre care nota că “pătrund într-o atmosferă purificată, despuiață de comentarii pătimase”⁴⁴, primite direct din gura Suveranului Pontif Pius al XII-lea, tabloul devine sumbru. Cunoscând toate manevrele de culise, împreună cu măsurile secrete luate de Hitler în vederea declanșării ostilităților, Suveranul Pontif avea garanția, pe baza știrilor primite din Polonia, că “acțiunea oamenilor tindea să scape legii lui Dumnezeu”⁴⁵

Impresionat atât de primirea făcută, cât și de personalitatea papei, Gafencu avea să noteze că prin această vizită în ochii săi a fost restabilită “ideea măreției umane”⁴⁶ profund zdruncinată de “gesturile și limbajul dezordonat al unor «mari personaje»”⁴⁷

În ciuda informațiilor categorice pe care le avea, influențate poate și de optimismul afișat de Grigore Gafencu, Suveranul Pontif mai găsește totuși resurse să spere. Speranțele sale erau mai ales legate de reușita negocierilor dintre Paris și Roma, mesajul de pace francez adus la Roma de Grigore Gafencu părându-i-se relevant. Din nefericire însă, în timp ce Vaticanul spera în această apropiere la Roma a fost anunțată vizita lui Ribbentrop, fapt ce va duce ulterior la semnarea “Pactului de oțel”

Prizonier al propriilor iluzii de pace, în drum spre casă, Gafencu se va opri la Belgrad, dorind să vadă în ce măsură Iugoslavia, curtată de Roma și garantată de Berlin, mai rămânea fidelă Antantei Balcanice. Nelinıştea lui era legată mai ales de faptul că după “asasinarea regelui Alexandru, guvernul iugoslav era, dintre toate guvernele dunărene și balcanice, cel mai sensibil la criza europeană”⁴⁸

Întâlnirea avută cu regentul Iugoslaviei, prințul Paul, a făcut ministrului nostru de externe o bună impresie, mai ales că având încredere în Gafencu, acesta îi mărturisește că fără a îndrăgi al III-lea Reich și Italia fascistă, și total neîncredător în unguri, rămânea fidel aliaților săi și Antantei Balcanice. În același timp, regentul nu ascunde lui Grigore Gafencu temerile sale că schimbarea lui Litvinov cu Molotov la conducerea externelor s-ar putea să ducă la o schimbare a politicii sovietice, existând “indiciul unei posibile înțelegeri între U.R.S.S. și cel de-al III-lea Reich”⁴⁹

Întors acasă măcinat de îndoieli și speranțe, Gafencu primește din partea ministrului român la Ankara, Vasile Stoica, informația potrivit căreia, ieșind din izolare, U.R.S.S. trimisese pe Potemkin în Turcia, “pentru un schimb de idei cu guvernul turc, pentru crearea unui front de rezistență față de agresiunile italo-germane”⁵⁰ sperând că această vizită are rolul de a transpune în practică ideea unui front comun, așa cum fusese asigurat de englezi și francezi pe parcursul turneului său, Grigore Gafencu vede în prezența lui Potemkin acea posibilă soluție (vezi *supra*) căutată și sorită în egală măsură de toți.

⁴⁴ Ibidem, p. 177.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem, p. 181.

⁴⁹ Ibidem, p. 185.

⁵⁰ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale...*, p. 291.

Ceea ce nu știa însă Gafencu era faptul că, în timp ce Potemkin tatona “terenul la Ankara să facă front comun împotriva Germaniei și Italiei”⁵¹, la Berlin, însărcinatul cu afaceri sovietic, Astahanov, primind asigurările germane pentru livrarea de armament de la Uzinele Skoda, îi mărtunsea lui Hitler despre “posibila înlăturare a lui Litvinov de la ministerul de externe sovietic, fapt ce ar apropia relațiile dintre cele două state”⁵². Cu alte cuvinte, în fața actului de bunăvoință german prin care comenziile militare sovietice erau garantate, Moscova făcea și ea o favoare Reich-ului, îndepărtând pe evreul Litvinov de la externe. Această schimbare pe care Astahanov o prezenta ca posibilă, se întâmplă chiar în ziua întâlnirii, pe 5 mai 1939, când înlocuirea lui Litvinov cu Molotov are loc. prim pas în viitoarea apropiere germano-sovietică, schimbarea titularului la externe aduce în aceeași zi declarația potrivit căreia Moscova va adopta “o atitudine de neutralitate și va căuta să se înțeleagă cu Germania”⁵³.

Sperând imposibilul, dar mai ales crezând total în mesajul lui Potemkin, Gafencu va fi foarte sincer, abordând în discuție atât convingenle pe care și le făcuse cu ocazia tumeului efectuat, cât și ideea că împreună cu U.R.S.S. țările din Înțelegerea Balcanică pot crea un front puternic împotriva amenințărilor germane.

Continuându-și vizita, Potemkin va vizita și Polonia unde, în urma discuțiilor purtate cu colonelul Beck, acesta va exclama că “pentru prima oară după 1932 am avut cu un reprezentant al Uniunii Sovietice o conversație lipsită de neîncredere”⁵⁴.

Impresia de satisfacție generală lăsată de vizita lui Potemkin, împreună cu importantul pas al Poloniei de apropiere cu Uniunea Sovietică, făcut de Beck prin celebra declarație potrivit căreia “Polonia va fi fidelă legată de U.R.S.S. și obligată să se sprijine pe aceasta, dacă va fi cazul”⁵⁵ ofereau un spectru general de optimism și speranță.

Prins în valul de exuberanță, Gafencu întreprinde o vizită fulger la Constantinopol, unde în urma discuțiilor cu președintele turc İsmet İnönü, care credea sincer în intențiile de pace sovietice, speranțele cresc și mai mult, drept pentru care se oferă să aranjeze vizita lui Carol al II-lea în Turcia.

Înainte acestui eveniment, cu ocazia vizitei sale, Gafencu va participa la o reuniune diplomatică, unde iritat de părerea aproape generală potrivit căreia “numai problema teritoriului Dobrogei de sud împiedica Bulgaria să adere la Antanta Balcanică”⁵⁶ va avea o întrevedere cu ministrul bulgar la Ankara, Kristov. Cu această ocazie, întrebându-l dacă “s-ar mulțumi numai cu Dobrogea de sud”⁵⁷, Kristov și-a expus întregul program bulgar: “Iugoslavia trebuia să-i cedeze Țarigrad și o parte a Macedoniei, Grecia să renunțe la partea apuseană...”⁵⁸.

⁵¹ Ibidem, p. 292.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem, p. 291.

⁵⁴ Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei*, p. 190.

⁵⁵ Ibidem, p. 191.

⁵⁶ Ibidem, p. 197.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

Confirmând tuturor ambasadorilor interesați că “dl. Kristov înșelase în mod ofensator speranțele ce fuseseră puse în el pretinzând teritorii pe care nici Anglia și nici Turcia nu voiau să le vadă schimbându-și proprietarul”⁵⁹, Gafencu va părăsi Ankara în 12 iunie 1939 fiind petrecut la gară de un mare număr de ambasadori, dornici să-i arate încă o dată înalta prețuire pe care i-o acordau.

Trecând pe la Atena, unde președintele Metaxas l-a primit foarte bine și l-a asigurat de hotărârea Greciei de a se înarma și apăra în fața oricărui agresor, Grigore Gafencu se va întoarce în țară în ziua de 19 iunie 1939.

Prezentând regelui Carol al II-lea rezultatele vizitelor și discuțiilor purtate, se ia decizia de a se da curs invitației președintelui turc astfel încât la 11 august 1939, suveranul României secondat de Grigore Gafencu sunt primiți de Ismet İnönü. Subliniind că “trebuie ridicată de urgență o «barieră a statelor limitrofe» solid sprijinită pe Uniunea Sovietică”⁶⁰ președintele turc s-a oferit, la îndoielile exprimate de Carol al II-lea la adresa Moscovei, să medieze la realizarea “destinderii între Rusia și România”⁶¹.

Desfășurată cu câteva săptămâni înaintea semnării Tratatului de neagresiune dintre Germania și U.R.S.S. și deci cu foarte puțin timp înaintea începerii războiului, această vizită îi va permite lui Grigore Gafencu o comparare a pozițiilor turce și poloneze față de Uniunea Sovietică. Extrem de curioasă după părerea ministrului nostru, în timp ce polonezii s-au ținut mereu la distanță de sovietici, turcii nu refuzau nici o alianță, crezând că în politica securității colective “rușii puteau să dea ajutorul decisiv”⁶². Din nefericire însă “Polonia independentă avea să se scufunde prima în război”⁶³, în timp ce Turcia cu toate că își compromisese statutul de țară neutră “avea să-și păstreze neutralitatea dincolo de orice previziuni”⁶⁴.

Sfârșindu-se sub forma unui eșec generalizat, aceste veritabile lupte duse în surdina, au dus până la urmă la “victoria” celor care, pentru a declanșa războiul, au distrus echilibrul de forțe.

Realizând că în efortul de salvare a acestui echilibru, România joacă un rol de primă mână, Hitler va spune la un moment dat că Gafencu este “un om pe care nu te poți bizui”⁶⁵, adăugând (la 8 august 1939) că “teoretic, România (Gafencu) duce politica unui misit cinstit, practic însă încearcă să mobilizeze împotriva noastră cât mai mulți”⁶⁶.

Pe baza acestei cunoașteri, absolut exacte, a demersurilor pentru atragerea Uniunii Sovietice, Hitler înțelegând nemulțumirile Moscovei față de rolul pe care îl joacă (mult prea mic în comparație cu puterea sa) va oferi acesteia celebrul tratat de

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem, p. 199.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale...*, p. 292.

⁶⁶ Ibidem, p. 291.

neagresiune din 23 august 1939. Ascuns ochilor lumii printr-o politică duplicitară dusă de Moscova, Pactul de neagresiune germano-sovietic va fi semnat la 23 august 1939 și ratificat în aceeași zi de Reichstag și Sovietul Suprem.

Încheiat pentru o durată de 10 ani, pactul cuprindea și un protocol adițional secret, nedat publicității, care la punctul 3 avea următorul conținut: “În ceea ce privește sud-estul Europei, partea sovietică insistă asupra interesului privind Basarabia. Partea germană declară un dezinteres politic absolut față de acest teritoriu”⁶⁷

Punct final al tuturor inițiativelor de salvare a păcii, pactul Ribbentrop-Molotov deschidea o nouă etapă în evoluția relațiilor internaționale, în care locul diplomatului și a artei oratorice va fi luat de tun și de praful de pușcă.

În consecință, România, deși nu aflase de protocolul adițional, devenise extrem de rezervată, guvernul nostru comunicând celui polonez în 25 august 1939 “că în caz de conflict polono-german va păstra o strictă neutralitate”⁶⁸

Câștigând pe toate liniile, Hitler, după ce în prealabil îl va înștiința pe Mussolini asupra intențiilor sale, va ataca Polonia la 1 septembrie 1939, dând astfel semnalul de începere a celei de-a doua conflagrații mondiale. “În acest fel – nota Gafencu – sfidând deschis ordinea europeană și întorcând spatele occidentului, Hitler se angaja deja într-o demonstrație de forță decisivă”⁶⁹

Atrăgând în acest joc periculos și imensa putere a răsăritului și făcând-o părtaşă, începând cu 15 septembrie 1939, la ce-a de-a patra împărțire a Poloniei, Germania reușise să dea peste cap toate forțele care ar fi putut sta în fața voinței sale cuceritoare.

Încitată de noul rol pe care îl juca și în ciuda neutralității juridice anunțate de România în 7 septembrie 1939 față de conflictul din Polonia, U.R.S.S. va deveni tot mai rezervată și mai ostilă politicii și statului român.

În fața prăbușirii în doar patru săptămâni a Poloniei și a lipsei oricărui gest agresiv al Angliei și Franței, care deși declaraseră război Germaniei nu au trimis nici un soldat pe front, România intră în panică. Exprimată prin cuvintele lui Armand Călinescu din 19 septembrie 1939 această panică suna astfel: “Înaintarea rușilor schimbă situația. Pericolul german se îndepărtază. Acum pe prim-plan se află amenințarea rusească”⁷⁰

În fața acestei amenințări, România solicită Germaniei ca în schimbul grânelor și petrolului să ne fie garantate neagresiunea și stoparea agresivității maghiare.

Totodată, în fața izolării în care se afla, România lansează ideea închegării pe scheletul Antantei Balcanice a unui Bloc al neutrilor la care să se alieze Bulgaria, Ungaria și Italia, rolul de coordonator revenindu-i lui Mussolini. În ciuda sprijinului oferit de acesta, Blocul neutrilor nu se poate realiza deoarece “Ungaria se opune creării oricărei alianțe mai înainte de a fi satisfăcute pretențiile sale teritoriale”⁷¹ În fața pretențiilor Bulgariei asupra sudului Dobrogei și a șovăielii Iugoslaviei, proiectul se prăbușește.

⁶⁷ Istoria militară a poporului român, București, Editura Militară, 1989, p. 300.

⁶⁸ Nicolae Ciachir, Istoria relațiilor internaționale.... p. 293.

⁶⁹ Grigore Gafencu, Ultimele zile ale Europei. p. 203.

⁷⁰ Nicolae Ciachir, Marile puteri și România, p. 244.

⁷¹ Iosif Constantin Drăgan, Istoria Românilor, București, Editura Europa Nova, 1999, p. 228.

Pe fondul acestor căutări disperate, România, în ciuda neutralității declarate, va primi pe teritoriul său circa 100.000 de refugiați polonezi (60.000 militari și 40.000 civili)⁷², „înlesnind totodată ca cea mai mare parte a tezaurului Băncii Poloniei”⁷³ să tranziteze România de la Chișinău la Costanța, pentru a ajunge în final la Istanbul.

Totodată, după semnarea la 16 septembrie 1939 a acordului româno-polon, s-a acordat președintelui Poloniei dreptul de a rămâne ca oaspete sau de a trece prin România. După o perioadă de timp acesta a optat pentru Elveția, singurul care va rămâne și se va stinge din viață în comuna Singureni, jud. Giurgiu, va fi „fostul ministru de externe colonelul Józef Beck”⁷⁴.

În fața acestei opțiuni politice umanitare românești, la care se adaugă și tentativa realizării Blocului neutrilor, atât Molotov, cât și Hitler își arată nemulțumirea.

Astfel, în timp ce Molotov dădea frâu liber întării pe motiv că în România se află „statul major polonez împreună cu trupe și 500 de avioane”⁷⁵ Hitler, în ochii cărui guvern român „nu dăduse dovadă de loialitate față de Reich”⁷⁶, amânând deocamdată ocupația, ordonă „acte teroriste de intimidare”⁷⁷. În acest fel, la 21 septembrie 1939, cade sub gloanțele legionarilor cel care a luptat până la sfârșit împotriva războiului – Armand Călinescu.

Dramatismul acestei pierderi și imensa durere suferită de Gafencu la aflarea veștii nu pot fi mai bine ilustrate decât de acesta însuși: „Am găsit pe Armand întins pe stradă, cu fața acoperită de un ziar plin de sânge. Alături de trupul neînsuflețit, care părea mai mic, mai firav, ca niciodată, al primului ministru, zăcea masiv și ciuruit și el de gloanțe, credinciosul agent Andonie (paznicul personal al premierului – n.a.). În jurul lor, pe splaiul Dâmboviței, forfotea zăpăcită o lume care-și pierduse cu desăvârșire capul: ofițeri, polițiști, femei și bărbați din apropiere. Trupul primului ministru era lăsat în praful însângerat al șoselei, ca cel al victimei unui fapt divers, până la sosirea procurorului. Numai la porunca mea, s-a renunțat la această sinistrală formalitate. Purtat pe brațe prietene, Armand, care părea un copil strivit printr-o lovitură fatală, pe care nimeni încă nu și-o putea realiza, era așezat într-o ambulanță și dus la Spitalul Militar”⁷⁸.

Pătruns de cele mai sumbre gânduri pe care nu și le putea îndepărta, Gafencu pierzând în persoana premierului mai ales un prieten, dar și un excelent om politic, se temea ca „lipsită de energia sa, care de doi ani stătea de veghe zi și noapte, țara să nu se cutremure lăsând să se întindă răzvrătirea”⁷⁹.

Percepând această pierdere ca fiind imposibil de înlocuit, ședința restrânsă a Consiliului de miniștri convocată pentru a desemna un succesor, strivită de imensa

⁷² Nicolae Ciachir, *Marile puteri și România*, p. 241.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 242.

⁷⁵ *Idem*, *Istoria relațiilor internaționale...*, p. 298.

⁷⁶ Iosif Constantin Drăgan, *op.cit.*, p. 228.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Grigore Gafencu, *Însemnări politice...*, p. 336.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 337.

personalitate a celui dispărut, analizând propunerile făcute, ajunge la aceeași concluzie cu a regelui Carol al II-lea: “Nu-l pot înlocui cu nimeni!”⁸⁰

După formularea mai multor propuneri, între care se va afla și nominalizarea lui Grigore Gafencu “la care... s-ar fi gândit și Armand, pentru ceasul când ar fi dispărut”⁸¹ respinsă cu hotărâre de cel în cauză, este, în final, numit generalul Gheorghe Argeșanu. După o săptămână (22-28 septembrie), “bravul general «Ghiță Ostașul»”⁸² – cum îl numea Grigore Gafencu pe Gheorghe Argeșanu – acesta va fi înlocuit, în locul său fiind numit Constantin Argentoianu.

Merită a fi subliniat că, în ciuda imensei pierderi pe care Gafencu o resimțea poate mai profund decât oricare altul, el se opune “unor fapte de sângeroasă răzbunare”⁸³ începute prin împușcarea “celor opt sau nouă făptași ai crimei, chiar pe locul unde căzuse Armand Călinescu”⁸⁴ justificând că astfel s-ar “deschide calea rușilor, care caută o pricină pentru a intra în țară”⁸⁵

Parcurgând paginile lăsate de Gafencu și reușind prin intermediul lor să-i pătrundem în suflet pentru a-i înțelege zbuciumul, nu putem să nu realizăm că dispariția brutală a lui Armand Călinescu, îi aduce pentru prima dată în minte ideea de a demisiona și a lăsa externele pe mâna altcuiva. Aparent gratuită, această idee este susținută de însemnările sale personale făcute două luni mai târziu de la petrecerea dramaticului eveniment: “se vor împlini curând două luni de când Armand nu mai e printre noi. Lipsa lui se simte pretutindeni. Se simte în politica internă unde nu mai sunt puterea lui de muncă, însușirea ce o avea de a ține o legătură vie între toate mini terele, priceperea lui de a se feri de unele greșeli și excese de cârmuire. Se simte de asemenea, în politica externă, unde sprijinul prietenesc și atât de înțelegător pe care mi-l dădea, zi de zi, mi-a ajutat să urmăresc, fără șovăire, linia dreaptă voită de rege și potrivită intereselor țării”⁸⁶.

Legat, cum el în uși o mărturisește, și potrivit la stil cu marele dispărut, Gafencu simte mereu nevoia să compare fiecare nou premier cu Armand Călinescu: “Argentoianu e simpatic... ceea ce inteligența lui de altfel vie și nu lipsită de strălucire, nu pătrunde la prima încercare, rămâne nepătruns. Străduințele lui nu sunt sâruitoare și aforismele pline de haz, cu care își înseamnă calea, dovedesc prin sclipirile lor, atât de schimbătoare, că acest bărbat masiv, cioplit parcă dintr-o bucată, e la minte și la fapte ușure!”⁸⁷

Repercutate în activitatea guvernului, mai ales prin amânarea unor soluții și prin pierderea unui timp extrem de prețios în contextul evoluției extrem de rapide a evenimentelor internaționale, aceste deficiențe, la care Gafencu adaugă firea domoală și

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Ibidem.

⁸² Ibidem.

⁸³ Ibidem, p. 336.

⁸⁴ Ibidem, p. 338.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Ibidem.

leneșă, vor duce la schimbarea lui Argentoianu la 24 noiembrie 1939 cu Gheorghe Tătărescu.

Despre noul premier, la două săptămâni de la numire, în 6 decembrie 1939, Gafencu va consemna în caietele sale următoarele: "Noul prim-ministru are însușiri de netăgăduit de animator, de muncitor neobosit, de optimism statomnic și șovăitor (sic). de i-ar fi numai îngăduit să se bucure în toate stăruințele sale de o continuitate care în împrejurările de azi e mai trebuincioasă ca oricând pentru a «strecura» țara printre primejdiiile care, de toate părțile, ne ațin calea”⁸⁸

Impulsionat de "dinamismul reprezentat prin Tătărescu"⁸⁹ și de remarca acestuia potrivit căreia este "cel mai bun ministru de externe pe care l-a avut țara de la război încoace"⁹⁰, Gafencu va declara la 29 noiembrie 1939 în Senat că mai înainte de orice "trebuie să lămurim relațiile cu U.R.S.S." bazat pe faptul că trupele sovietice ne încercușeră tot hotarul nordic, iar Odessa era potrivit Moscovei un port mort datorită faptului că Basarabia aparținea României, Gafencu era convins că într-un fel sau altul U.R.S.S., în condițiile intensificării războiului, va enunța pretenții, astfel încât, reglementarea relațiilor devenea imperios necesară.

De altfel, semnale ale acestor viitoare pretenții sovietice, la care se adăugau și cele maghiare, erau din ce în ce mai des întâlnite atât în presa străină, cât și în emisiunile posturilor de radio.

Spre exemplu, la sfârșitul lunii octombrie 1939 corespondentul agenției Associated Press din Budapesta informa Washingtonul că "orice acțiune din partea Rusiei, pentru recuperarea Basarabiei, va găsi România lipsită de asistență sau ajutor"⁹² astfel încât Ungaria va fi nevoită să intre în Transilvania pentru a opri armatele sovietice pe aliniamentul Carpaților.

În fața acestei veritabile presiuni, România, prin externele sale, va milita pentru o apropiere cu Italia, care prin vocea lui Ciano, în 26 decembrie 1939, va declara că "este ferm hotărâtă să vină în ajutorul României, cu arme, muniții și avioane"⁹³ în cazul unui atac sovietic.

Lovită de nulitate datorită înțelegerilor dintre germani și sovietici, garanția Italiei, care era aliată cu Germania, era mai degrabă un protest la adresa punctului coborât al relațiilor dintre Roma și Berlin, atins în decembrie 1939.

Dovadă a gratuității acestei afirmații stă declarația Ungariei adresată lui Ciano, potrivit căreia, în așteptarea ocupării Basarabiei de către U.R.S.S., Ungaria va acorda trupelor germane libera trecere spre a ajunge stăpâni pe zona petroliferă românească, primind în schimb Transilvania.

Demersului maghiar, ce dorea atât forțarea Germaniei în a-i accepta pretențiile asupra Transilvaniei, cât și tatonarea Italiei în vederea unui consimțământ favorabil, i se

⁸⁸ Ibidem, p. 345.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale...*, p. 298.

⁹² Ibidem.

⁹³ Idem. *Marile puteri și România...*, p. 243.

răspunde prin **întâlnirea** dintre Hitler și Mussolini din **trecătoarea Brenner** din 18 martie 1940, când Ungariei i se solicită să mai aibă puțină răbdare. În acest fel, această situație deosebit de critică, la care se adaugă și declarația Turciei, potrivit căreia nu se va opune acțiunii sovietice în Basarabia, aduce România într-o totală izolare internațională.

Neutră din punct de vedere politic și militar și încercuită de pretențiile teritoriale ale U.R.S.S., Ungariei și Bulgariei, singura soluție rămasă în fața României o reprezintă garanțiile Germaniei. Conștient că drumul spre Germania presupune o reconciliere de poziții cu mișcarea legionară, Carol, lipsit și el de orice sprijin internațional, începe tratative cu Garda de Fier. Ca urmare, o serie de legionari se înscriu în **Frontul Renașterii Naționale**, amnistia din 25 aprilie 1940 oferind acestora **cadru** normal de manifestare.

Însumând declarația lui Stalin din 7 octombrie 1939 potrivit căreia “Rusia nu are de gând să-i facă cadou României Basarabia”⁹⁴, cu citarea de către Molotov în 29 martie 1940 a existenței “**chestiunii Basarabiei**”⁹⁵, România avea ca singură alternativă sprijinul Germaniei. Înțelegând că miza principală în războiul fulger al Germaniei bazat pe trupele moto-mecanizate îl reprezenta petrolul românesc, la 27 mai 1940 se încheie pactul petrol-armament cu cel de-al III-lea Reich. Încheierea acestui pact impus de Germania este acceptat de România, mai ales după ce diplomatul român Davidescu va raporta de la Moscova la 30 aprilie 1940 că sovieticii “**masează trupe și materiale de război spre Nistru**”⁹⁶

Luând act de informațiile potrivit cărora intervenția asupra Basarabiei va avea loc prin Bucovina, Hitler, după ce în prealabil discută pentru prima dată chestiunea cu Ribbentrop, îl împuternicește pe acesta să-i declare lui Molotov că:

“1. Germania, conform înțelegerii de la Moscova nu manifestă interes pentru Basarabia, deși trăiesc acolo 100.000 de germani. Este convins că viitorul lor va fi asigurat.

2. Revendicarea Bucovinei este o noutate. Bucovina a fost în trecut o provincie a Coroanei austriece și este dens populată de germani. Germania este în mod deosebit de soarta acestor Volksdeutsche.

3. În restul României, Germania are interese economice deosebit de importante, de aceea nu dorește să izbucnească un război”⁹⁷

Oscilând între ideea de a nu da dovadă de slăbiciune și aceea de a nu deteriora relațiile cu Germania, Stalin își va restrânge cererile “numai la partea nordică a provinciei”⁹⁸

Sub apăsarea amenințărilor și a lipsei de sprijin internațional, la 29 mai 1940, într-o ședință la care vor participa doar colaboratorii apropiați, dând frâu liber

⁹⁴ Ibidem, p. 248.

⁹⁵ Ibidem, p. 249.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Ibidem, p. 252.

⁹⁸ Florin Constantiniu, **O istorie sinceră a poporului român**, București, Editura Univers, p. 337.

problemelor care îl măcinau, Carol al II-lea va concluziona că ostilitatea și pretențiile sovietice îl silesc să orienteze în mod clar România spre Germania⁹⁹

În fața acestei decizii, despre care Gafencu declară că modifică total politica sa de deplină neatărmare, ministrul de externe își va înainta demisia¹⁰⁰

Refuzând cu tărie solicitările de a rămâne pe post, Gafencu va fi invitat de rege la dejun, ocazie cu care Carol al II-lea îi vorbește despre ideea unei misiuni la Moscova. Realizând cu luciditate cât de ingrată va fi în acele împrejurări o călătorie la Moscova, Gafencu nu va refuza propunerea, mai ales că "un contact neîntârziat cu Moscova"¹⁰¹ îi părea și lui absolut necesar.

Dincolo de orice, simțea nevoia de a-și clarifica coordonatele politicii externe sovietice, în contextul în care două țări cu sisteme economice și politice total diferite, cum erau Germania și U.R.S.S., s-au putut alia într-un scop a cărui finalitate avea un caracter total contrar evoluției normale a umanității.

Împreună cu această clarificare, pe care atât omul politic, cât și diplomatul Grigore Gafencu și-o doreau în egală măsură, mai era drama miilor de români deveniți peste noapte ucrainieni, care doreau să revină în România, împreună cu abuziva ocupare a unor teritorii, care prin folosirea unui creion mult prea gros peste o hartă mult prea mică, fuseseră smulse cu cinism din trupul țării.

Sperând în diminuarea acestor suferințe, Gafencu acceptă numirea în fruntea legației române de la Moscova, astfel încât după ce în 25 și 27 iulie va primi de la Carol al II-lea personal indicațiile asupra comportamentului și obiectivului pe timpul misiunii, începând cu 13 august 1940 îl vom găsi la post¹⁰².

Obținând acceptul sovieticilor în numai 24 de ore, Grigore Gafencu va fi primit la Moscova cu o deosebită curiozitate, reușind ca în 5 zile să fie primit de toți conducătorii Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe, inclusiv de șeful statului, Președintele Prezidiului Suprem al U.R.S.S., Mihai Ivanovici Kalinin¹⁰³

Preocupat permanent să-și reprezinte cu demnitate țara pe lângă autoritățile sovietice, Grigore Gafencu va desfășura cu tact și abilitate o impresionantă și apreciată activitate diplomatică, găsind de fiecare dată calea cea mai bună. Angajat în lungi și anevoioase discuții cu interlocutori ce judecau totul de pe poziții de forță, Gafencu va negocia "la sânge" și va călca cu piciorul fiecare zonă peste care creionul dușmănos și lacom a trecut răpind din România kilometri întregi.

Exemplu de veritabilă măiestrie diplomatică, misiunea la Moscova a lui Grigore Gafencu constituie și astăzi un exemplu pentru negociatorii care trebuie să ducă lucrurile mai departe din locul în care, printr-o intervenție brutală numită socialism, au fost oprite.

⁹⁹ Ibidem, p. 377.

¹⁰⁰ Grigore Gafencu, *Jurnal* (iunie 1940-iulie 1942), București, Editura Globus, 1991, p. 18.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Valeriu-Florin Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial*, Iași, Editura Institutului European, 1995, p. 6.

¹⁰³ Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995, p. 6.